

Etika v životě člověka

Autor: Mgr. Jaromír JUŘEK

Kopírování a jakékoliv další využití výukového materiálu je povoleno pouze s uvedením odkazu na www.jarjurek.cz.

1. Etika v životě člověka

Etika (z řeckého ethos - mrav), nebo též teorie morálky je filozofickou disciplínou, která zkoumá morálku nebo morálně relevantní jednání a jeho normy. Etika je disciplínou praktické filozofie. Etika se zabývá teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměrňují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. Hodnotí činnost člověka z hlediska dobra a zla. Na rozdíl od morálky, která je blíže konkrétním pravidlům, se etika snaží najít společné a obecné základy, na nichž morálka stojí, popř. usiluje morálku zdůvodnit. Etika se dále dělí na další disciplíny.

Etika je tedy vlastně nauka o mravnosti, soustava mravních norem. Je to dnes relativně samostatná disciplína filosofického charakteru, která zkoumá morálku. Elementární pole problémů, jimiž se etika zabývá, se kryje se skutečností člověka v celé složitosti jeho existence - etika má co činit s člověkem – přesněji s odpovědností člověka v jeho jednání se vším, co k bytí člověka patří. Úroveň etického zkoumání je závislá na míře zralosti mezilidských vztahů.

Etika má dvojrozměrný charakter, zkoumá:

- Co je dobré
- Co je spravedlivé.

Vývoj etiky

Antika

V antice etika odpovídala nejen na otázky, co je dobré a co je špatné, ale jednalo se o teorii způsobu lidského života. **Sókratés** mluví o tom, že jej vede daimonion (svědomí), věřil, že poznání je ctnost a neřest je důsledkem neznalosti.

Platón (=řecký filosof, pedagog a matematik; je považován za jednoho z nejvýznamnějších a nevlivnějších myslitelů vůbec) ve svém známém podobenství o jeskyni naznačuje, že člověk má tři stránky: žádostivost, vůli a rozum. Rozum má ovládat žádosti za použití vůle. Na otázku, proč je lepší být spravedlivý, odpovídá takto: rozum se zabývá věčnými hodnotami, žádostivost dočasnými, proto má mít rozum přednost. Dobrý a spravedlivý je pro Platóna totéž.

Aristoteles je zastáncem teorie středu („zlatá střední cesta“). Špatné jsou pouze extrémy. Například hněv je dobrý, pokud člověka podněcuje, ale hněv ve svém extrému (zášť, nenávisť) je špatný, stejně jako v druhém extrému (netečnost, apatie). Mezi extrémy se nalézá harmonie. Etika znamenala nejen vědět, co je dobré a co špatné, ale také podle toho žít. Eudamonia - štěstí, blaženost, je stav, kam nás dovede náš rozum.

Další směry pak také řeší etické otázky. **Epikurejci** věřili, že jediným cílem a ctností člověka je blaho. Dosahování blaha by měl podle nich člověk omezit pouze tehdy, je-li to pro něj dlouhodobě nevhodné (sebedestrukce alkoholem apod.). **Stoikové** se zase shodně s Aristotelem domnívali, že cílem člověka je eudamonia. Věřili, že vesmír uspořádala inteligentní bytost a že tedy má smysl (logos). Stoicismus uznává realitu takovou, jaká je, člověk má podle nich přijmout, že některé věci může změnit a některé ne. Za ty, které může změnit, má přijmout odpovědnost. Důležité je, že podle stoiků nezáleží na výsledcích jednání (na rozdíl od např. utilitarismu), ale na dobré vůli.

Středověk

Tomáš Akvinský rozvinul etiku na základě přirozeného zákona. Vycházel z křesťanské tradice a podařilo se mu podložit křesťanskou etiku racionálními základy. Nauka o přirozeném zákoně (lex naturalis) vychází z empirického pozorování a logických dedukcí. Každá věc sleduje účel, a naplnění tohoto účelu je dobré. Rozum, který člověk od Boha dostal, je východiskem morálky. Také Tomáš Akvinský říká, že mravní posouzení jednání nezávisí na jeho výsledku, ale na účelu, ke kterému směřuje. Protože je přirozené právo založeno na rozumu, není kulturně podmíněné. V Summa Theologiae popsal Tomáš čtyři základní ctnosti: rozumnost, spravedlnost, statečnost a uměřenost.

Novověk

V novověku se etika vypořádávala s otázkou, co tvoří základ morálky. **Thomas Hobbes** míní, že cestou k vytvoření norem má být dohoda mezi vládcem a jedinci. Vládce by neměl obavu z anarchie. V knize Leviathan píše o absolutistickém státě. Dohoda má být prosazována za účelem omezení sobeckých lidských emocí, k vzájemnému prospěchu.

Také **John Locke** uznává ve svém Pojednání o vládě z roku 1690 potřebu společenské smlouvy - je totiž nutný arbitr pro nestranné řešení sporů. Autorita však nemá být v rukou vládce, ale náleží spíše státním institucím. Na tomto základu stojí i dnešní moderní demokracie a oddělení mocí zákonodárné, výkonné a soudní.

Obsah

1. Etika v životě člověka

2